

עומק הפשט עיונים ברפ"י

על פי 'לקוטי שיחות' כרך ט

פ' בא

הערות והארות יתקבלו בברכה בטל'

08-6882799 / 050-4125205

או במייל rizs@neto.bezeqint.net

ניתן גם להזמין לפרשיות נוספות

כל הזכויות שמורות

©

תוכן העיונים

(א) ברש"י בסוף הפרשה פירש ש"טטפת" היינו ארבעה בתים – אך במקום אחר פירש דהיינו ארבע פרשיות; מה נשתנה? / בפרשתנו נאמר "והיה" לשון יחיד – ולכן מתאים זה להביתם שיש בהם מכוון אחד / בזמן יציאת מצרים האירה בישראל האמונה בה' באופן של "כלל", ואילו כשעמדו להיכנס לארץ היה זה באופן של "התחלקות"

(ב) פעמיים בפרשתנו נזכרו התפילין, אך רק בפעם השניה נאמר לשון "טטפת" / האם מיד לאחר יצי"מ היו בתפילין ארבעה בתים, או שהמספר ארבע נתחדש רק לאחר מכן? / "טטפת" אינו מספר ארבע סתם, אלא יש בו התחלקות ל"שתיים" ועוד "שתיים" – ובזה גופא שני אופנים

"והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך
 כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים" (יג, מז)
 ולטוטפת בין עיניך – תפילין. ועל שם
 שהם ארבעה בתים קרויין 'טטפת',
 טט זכתפי שמים, פת באפריקי שמים:

הנה זו הפעם הראשונה שבא בכתוב לשון מיוחדת זו של "טטפת"; והפעם
 השניה היא בחומש דברים (בפ' ואתחנן¹), בהפרשה הראשונה של קריאת שמע:
 "וקשרתם לאות על ירך, והיו לטטפת בין עיניך". ושם מפרש רש"י בזה הלשון:

"וקשרתם לאות על ירך – אלו תפילין שבזרוע; והיו לטטפת בין עיניך – אלו תפילין
 שבראש, ועל שם מניין פרשיותיהם נקראו 'טטפת': טט זכתפי שמים, פת באפריקי
 שמים".

ולפום ריהטא נראה שרש"י חוזר שם על מה שפירש כאן, משום שיש הפסקה
 גדולה בינתיים [רוב חומש שמות וכל חומש ויקרא וחומש במדבר] – ולכן חוזר
 ומפרש להתלמיד פירוש תיבת "טטפת", כי יתכן ושכח אותה כבר;

אך כד דייקת בדברי רש"י, תמצא שקיים שינוי בדבריו מהכא להתם: כאן מפרש

"על שם שהם ארבעה בתים קרויין 'טטפת'", ואילו בפ' ואתחנן כתב "ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו 'טטפת'".

וצריך ביאור בשינוי זה – האם "טטפת" מתייחס לארבעת הבתים או לארבע הפרשיות?

"טטפת" – דוקא בשל ראש!

והנה, מצד הסברא – לכאורה יש מעלה בדברי רש"י בפרשתנו, שלשון "טטפת" הוא (לא על שם ארבע הפרשיות, אלא) על שם ארבעת הבתים, כי:

תיבת "טטפת" כתובה ביחס ל"בין עיניך" ("לטטפת בין עיניך"), ולא ביחס ל"על ירך". ומזה משמע, שהמספר ארבע שמרומז בתיבת "טטפת" הוא דוקא בתפילין של ראש.

וולהוסיף, שלא זו בלבד ותיבת "טטפת" כתובה אצל "בין עיניך", אלא שהכתוב בפ' ואתחנן מדייק בלשונו ומבדיל בין ה"טטפת" לבין התפילין של יד, על ידי הוספת תיבת "והיו" באמצע – "וקשרתם לאות על ירך, והיו לטטפת בין עיניך"; כלומר: תיבת "והיו" מחלקת בין השל יד להשל ראש. ומדויק גם בלשון רש"י שם שהדגיש החלוקה וההבדל: "וקשרתם לאות על ירך – אלו תפילין שבזרוע, והיו לטטפת בין עיניך – אלו תפילין שבראש".

ומעתה, בוודאי עדיף לפרש ש"טטפת" קאי על מנין הבתים, כי:

במספר הפרשיות הרי אין הבדל בין תפילין של ראש לשל יד, ובשניהם יש ארבע פרשיות; ודוקא במספר הבתים יש הבדל בין תפילין של ראש לתפילין של יד – שבתפילין של יד יש בית אחד בלבד, ואילו בתפילין של ראש יש ארבעה בתים.

ומעתה מתחזקת הקושיא בדברי רש"י, שלאחר שבפרשתנו פירש כהפירוש המסתבר ש"טטפת" קאי על ארבעת הבתים – שבזה הוא החידוש בתפילין של ראש לגבי של יד – מאי טעמא בפ' ואתחנן נקט בפירוש שונה, שקאי (לא על הבתים, אלא) על ארבע הפרשיות?

מי המזכיר – הבתים או הפרשיות?

ויש לבאר בפשטות, שהשינוי ברש"י מסתעף הוא מהשינוי בלשון המקרא גופא:

בפרשתנו נאמר "והיה (לשון יחיד) לאות על ידכה ולטטפת בין עיניך (כי בחוץ יד הוציאנו ה' ממצרים)", והכוונה היא להענין דיציאת מצרים – שהתפילין באים כ"אות" וכ"טטפת" ליציאת מצרים נוכחו שפירש רש"י לעיל מיניה²: "יציאת מצרים תהיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך, רוצה לומר שתכתוב פרשיות הללו ותקשרם בראש ובזרוע".

ומטעם זה אין רש"י מפרש שתיבת "טטפת" מתייחסת לארבע הפרשיות, שהרי רק שתי פרשיות מתוך הארבע עוסקים ביציאת מצרים – פרשת "קדש" ופרשת "והיה כי יביאך", ואילו בשתי הפרשיות האחרות – פרשת "שמע" ופרשת "והיה אם שמוע" – לא נזכרה יציאת מצרים כלל!

ועל כן דייק רש"י – "על שם שהם ארבעה בתים קרויין 'טטפת'", וכוונתו בזה, ש(אמנם לא כל הפרשיות שייכות ליציאת מצרים, אבל) כל ארבעת הבתים שייכים ומהווים זכרון ליציאת מצרים, כי על ידי כל אחד מהבתים נעשית הגדלה בהתפילין וממילא בזכרון יציאת מצרים שעל ידם. כלומר: גם בית שהפרשה שבתוכו אינה שייכת ליציאת מצרים, ואפילו אם הבית ריק הוא – הרי כיון שכללות התפילין בא כאות וזכרון ליציאת מצרים, הרי כל בית נוסף מגדיל הזכרון בהדגשה יתירה³.

בפרשתנו: "והיה", בפ' ואתחנן: "והיו"

אך בפ' ואתחנן נאמר בלשון רבים – "וקשרתם לאות על ירך, והיו לטטפת בין עיניך". וברור שהכוונה בזה היא למה שכתוב לפני כן: "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך". והיינו, ש"הדברים האלה" – הכתובים בפרשיות התורה – הם שצריכים לקשרם על היד ולהיות "טטפת" בראש.

ומעתה מובן, שאין רש"י יכול שם להמשיך ולפרש (כמו שפירש בפרשתנו) ש"טטפת" קאי על ארבעת הבתים, שהרי אי אפשר לומר על הבתים שהם הם "הדברים האלה"; ולכן הוכרח רש"י לפרש שהכוונה שם היא לפרשיות, ארבע פרשיות שבהן נזכרה מצות תפילין, והם "הדברים האלה" שצריכים להיות ("לאות על ירך ולטטפת בין עיניך").

2. יג, ט.

3. וראה בארוכה לקמן סימן ב.

[ואף שגם בתפילין של יד יש ארבע פרשיות – מכל מקום דוקא לגבי תפילין של ראש נאמר "טטפת". ויש לפרש בזה, כי דוקא בתפילין של ראש יש הדגשה על המספר ארבע:

אמנם גם בתפילין של יד יש ארבע פרשיות, אבל שם אין ההדגשה על המספר, אלא על זה שיבואו כל הפרשיות המדברות בתפילין, ואין זאת אלא שבפועל התפילין נזכרות בארבע פרשיות;

ואילו בתפילין של ראש יש קפידא על "חנין פרשיותיהם" שיהיו ארבע – שלכן גם הזכרון של יציאת מצרים שבא על ידם הוא באופן ד"ארבעה בתים" דוקא⁴ (וכנ"ל בארוכה שאין זה רק בתור "כלי" לארבע הפרשיות, אלא שארבעת הבתים עצמם מוסיפים הם בהזכרון דיצי"מ) – ולכן דוקא תפילין של ראש קרויים "טטפת" על שם המספר ארבע. ודו"ק].

נשתנו העתים – מ"אחדות" ל"התחלקות"

והנה, לפי דרכנו עולה ומודגש הבדל כללי בין הציווי דתפילין שבפרשתנו להציווי שבפ' ואתחנן – שבפרשתנו מודגשת ה"אחדות" שבתפילין, ואילו בפ' ואתחנן מודגשת ה"התחלקות" שבהם:

בפרשתנו נאמר "והיה לאות על ידכה ולטטפת בין עיניך" – לשון יחיד, וגם כשכתוב "טטפת" והכוונה היא בזה למספר ארבע – הרי רש"י מפרש שהכוונה היא לארבעת הבתים, שאין ביניהם הבדל וכל כולם באים למטרה אחת: להגדיל הזכרון דיציאת מצרים;

ואילו בפ' ואתחנן נאמר "וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין עיניך" – לשון רבים, והיינו שמדובר בכמה פרשיות, שלכל אחת מהן יש תוכן מיוחד בפ"ע, ועל זה קאי תיבת "טטפת" – על ארבעת הפרשיות המחולקות זו מזו.

וי"ל, שהבדל זה בכללות המצוה מתאים הוא עם הבדל נוסף שמצינו בין פרשתנו לפ' ואתחנן, בענין השייכות דתפילין של ראש עם תפילין של יד:

בפרשתנו הכתוב כולל את שתי התפילין בחטיבה אחת: "והיה לאות על ירך ולטוטפות בין עיניך", ומודגש בפירושו רש"י כאן שכתב "תפילין" (בדרך כלל, ולא הדגיש החלוקה דשל יד ושל ראש);

אולם בפ' ואתחנן הכתוב מדגיש את החלוקה שבין התפילין ומזכירם בשני משפטים: "וקשרתם לאות על ירך – והיו לטוטפות בין עיניך", ומדויק מאוד בלשון

4. ויומתק יותר לפי המבואר לקמן סימן ב, עיי"ש.

רש"י שם שהדגיש כל אחד מהם בפני עצמו: "וקשרתם לאות על ידך – אלו תפילין שבזרוע, והיו לטטפת בין עיניך – אלו תפילין שבראש".

ובדרך החסידות יש לפרש בזה, ששייך הבדל זה לשינוי העתים:

בפרשתנו מדובר על הזמן שבו יצאו ישראל ממצרים, שאז האירה אצלם בחוץ האמונה הפשוטה ב"ה' אחד", באופן של נקודה כללית, ולכן גם בהתפילין מודגשת ה"אחדות" שבהם באופן שאין הבדל (כ"כ) בין פרשה לפרשה ובין יד לראש כו';

ואילו בפ' ואתחנן מדובר על בני ישראל כפי שכבר עומדים בשנת הארבעים מוכנים להכניסה לארץ ישראל, ובזמן זה הרי עיקר ההדגשה היא (לא על נקודת האמונה ה"מופשטת" והכוללת, אלא) על עבודת ה' בדרך מסודרת ומפורטת, ולכן מודגשת ה"התחלקות" שבתפילין, שיש הבדל בין פרשה לפרשה ובין "ידך" ל"בין עיניך", כי בכל אחד מהם מעלה פרטית מיוחדת כו'.

והדברים עמוקים, ואכמ"ל יותר.

(חלק ט – ואתחנן ב)

"והיה לאות על ידבה ולטוטפת בין עיניך
 כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים" (יג, מז)
 ולטוטפת בין עיניך – תפילין. ועל שם שהם
 ארבעה בתים קרויין 'טטפת', טט בכתפי שתיים,
 פת באפריקי שתיים. ומנחם חזרו עם 'והטף אל
 דרום', 'אל תטיפו', לשון דיבור, כמו 'ולזכרון
 בין עיניך' האמור בפרשה ראשונה, שהרואה
 אותם קשורים בין העינים יזכור הנס וידבר בו:

הנה זו הפעם השניה שבה נאמר הציווי על תפילין, והפעם הראשונה באה כמה
 פסוקים קודם לכן⁵: "והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך וגו'" – אך שם לא
 נאמרה לשון זו של "טטפת" (אלא "לזכרון").

ובדרך הפשט משמע, שהטעם שלא נאמר בפעם הא' "טטפת" – הוא משום שאז
 עדיין לא היו התפילין במספר ארבע (שזהו תוכן התיבה "טטפת" – כדברי רש"י:
 "טט בכתפי שתיים, פת באפריקי שתיים", וביחד ארבע):

התפילין יש בהם ארבעה בתים, שבתוכן ארבע פרשיות: פרשת "קדש", פרשת
 "והיה כי יביאך", פרשת "שמע" ופרשת "והיה אם שמוע".

ולפי "פשוטו של מקרא" משמע, ששתי הפרשיות האחרונות נאמרו רק לאחר ארבעים שנה, ולכן נכתבו לראשונה בספר דברים; ובזמן יציאת מצרים היו לבני ישראל רק את שתי הפרשיות הראשונות.

ומעתה מובן⁶ למה לא נאמר "טטפת" בפעם הא' – כי בזמן ההוא עדיין לא היו התפילין במספר ארבע⁷, אלא במספר שתיים בלבד⁸!

ומה שבפעם הב' כן נאמר לשון "טטפת" – יש ליישב, שפסוק זה בא בהמשך למה שכתוב בסמיכות⁹ "והיה כי ישאלך בנך מחר", והיינו "לאחר זמן" (כפירוש רש"י); ולכן נאמר הלשון "טטפת" – כי כאן מדובר על התפילין כמו שיהיו "מחר", בהמשך הדורות, שאז יצטרפו גם שתי הפרשיות ד"שמע" ו"והיה אם שמוע" ואז יגיעו התפילין לשלימותם במספר ארבע.

'תרגיל השבון' למה לי?

אך כדי לקבוע שפיר נראה שאין הכרח להוציא הציווי כאן ממשמעותו הפשוטה: שמיד לאחר יציאת מצרים יקיימו את הציווי ד"טטפת" במשמעות של ארבע (ולא רק "מחר") – וכן משמע מדיוק לשון רש"י, וכפי שיתבאר בעז"ה.

ויובן בהקדים מה שיש לדקדק:

א) כאשר בא הכתוב להשמיענו את המספר ארבע בתפילין, מדוע הוא נוקט בלשון "טטפת" שהיא מורכבת משתי תיבות: "טט" ו"פת", שכל אחת מהן משמעותה שתיים וביחד הן ארבע – ולא אמר תיבה אחת שמשמעותה מלכתחילה

6. נקודה זו היא ע"פ שיחת ש"פ קרח תשכ"ד.

7. ולהעיר שיש הסוברים שלא הניחו אז תפילין בכלל, אלא רק לאחר הכניסה לארץ (ראה תורה שלימה חלק יב ע' רמט, וש"נ), וכפי שמשמע לכאורה מזה שנאמר בפרשה זו "והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני גו'" (יג, ה).

אבל רש"י בפרשתנו מביא סברא זו רק בנוגע לקדושת בכורות (יג, יא): "יש מרבוחינו שלמדו מכאן שלא קדשו בכורות הנולדים במדבר", וגם בזה מוסיף ומביא דיעה נוספת: "והאומר קדשו מפרש ביאה זו לומר – אם תקיימוהו במדבר תזכו להיכנס לארץ ותקיימוהו שם". ומשמע שבנוגע לתפילין סובר רש"י שלכולי עלמא קיימו מצוה זו גם במדבר, ואכמ"ל.

8. ראה גם שו"ת בשמים ראש כסא דהרסנא סכ"ד.

9. יג, יד.

מספר ארבע?

(ב) רש"י כאן אומר "על שם שהם ארבעה בתים קרויין 'טטפת'", אך בפ' ואתחנן – על הפסוק¹⁰ "וקשרתם לאות על ירך ולטטפת בין עיניך", שהיא הפעם הג' שבא הציווי על תפילין – הוא מפרש: "ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו 'טטפת'; טט בכתפי שתיים, פת באפריקי שתיים".

ולכאורה, מה נשתנה? מדוע בפרשתנו נקט רש"י את המספר ארבע בקשר להבתים – ואילו בפ' ואתחנן הוא מזכיר דוקא את הפרשיות¹¹?

"שתיים" מלאים, ועוד "שתיים" ריקים

וביאור הענין:

רש"י לומד שהציווי בפרשתנו מדבר הוא על הזמן שלאחר יציאת מצרים, ובמילא אין הוא יכול לפרש "טטפת" על שם הארבע פרשיות – שהרי בפרשתנו עדיין לא היו להם ארבע פרשיות אלא שתיים בלבד;

ולכן הוא מדייק "על שהם ארבעה בתים" – וכוונתו בזה, שאז היו להם תפילין הכוללים ארבעה בתים, ושנים מהם ללא פרשיות. והיינו, שבתוך שני בתים היו שתי הפרשיות שבפרשתנו ("קדש" "והיה כי יביאך"), ושני בתים היו ריקים מפרשיות.

והתועלת בזה – כי על ידי כל אחד מהבתים נעשית הגדלה בהתפילין וממילא בזכרון יציאת מצרים שעל ידם. כלומר: כיון שכללות התפילין בא כאות וכזכרון ליציאת מצרים, הרי כל בית נוסף (אפילו אם ריק הוא) מגדיל הזכרון בהדגשה יתירה.

ומעתה מובן בפשטות למה משמיענו הכתוב את המספר ארבע דוקא בדרך צירוף של שתי תיבות שכל אחת מהן ענינה שתיים (ולא נקט הארבע בתיבה אחת) – כי אכן, ארבעת הבתים מחולקים הם ל"שתיים" ו"שתיים": שני בתים המלאים בפרשיות, ועוד שנים שאין בהם פרשיות.

¹⁰. ו, ח.

¹¹. וראה בארוכה לעיל סימן א.

שנים שהם ארבעה

כל זה הוא בפרשתנו; אך בפ' ואתחנן – בשנת הארבעים – כבר נאמרו גם שתי הפרשיות האחרונות, וממילא שפיר אפשר לפרש שם שהתפילין נקראים "טטפת" על שם ארבע הפרשיות.

ואף שסוף סוף גם הבתים הם ארבעה – ואם כן למה צריך רש"י לשנות מפירושו בפרשתנו, והיה יכול להמשיך ולפרש גם שם שהוא על שם ארבעת הבתים!

הנה לפי הנ"ל מובן היטב:

כיון שבשנת הארבעים עסקינן, הרי עתה כל ארבעת הבתים מלאים בשווה, ומעתה הדרא קושיא לדוכתא: מה פשר החלוקה של "שנים" ו"שנים" – ולמה לא נקט הכתוב בלשון של "ארבע" בבת אחת?!

ולכן רש"י (משנה ממה שכתב בפרשתנו – "בתים" – ו) מדייק שהלשון "טטפת" קאי על הפרשיות – כי בהפרשיות עדיין מוצאים אנו חלוקה: שתי הפרשיות הראשונות נאמרו לפני מתן תורה, ואילו שתי הפרשיות האחרונות לאחר מתן תורה; וגם: שתי הפרשיות הראשונות מדברים בענין יציאת מצרים, משא"כ האחרונות¹².

למה יש צורך בפירוש נוסף?

ולפי דרכנו זו יומתק עוד:

בפרשתנו אין רש"י מסתפק בפירוש הנ"ל בתיבת "טטפת" (במשמעות של ארבע), אלא הוא ממשיך ומביא פירוש נוסף: "ומנחם חיברו עם יוהטף אל דרום", 'אל תטיפו', לשון דיבור, כמו 'ולזכרון בין עיניך' האמורה בפרשה ראשונה, שהרואה אותם קשורים בין העינים יזכור הנס וידבר בו";

אך בפ' ואתחנן אין רש"י מביא פירוש נוסף לתיבת "טטפת", אלא הפירוש האחד

12. ולהעיר, שבאמת אפשר למצוא גם בהבתים (שבתפילין שלנו) חלוקה לשנים, שהרי יש שנים מהבתים – החיצוניים – שיש בהם צורת שי"ן, ושנים – הפנימיים – שאין בהם שי"ן. וראה גם בגמרא (מנחות לה, ריש ע"א) שיש סברא לחלק בין הבתים החיצוניים להבתים הפנימיים. – אך לא מצינו חלוקה כזו ע"פ "פשוטו של מקרא".

והיחיד הוא על שם המספר ארבע.

ולפי הנ"ל יש לבאר, שבפ' ואתחנן הפירוש מיושב היטב כי אכן היו להם אז את כל הארבע פרשיות, ולכן רש"י מסתפק בפירוש זה לבדו;

אך בפרשתנו הרי צריך להגיע לחידוש שיש בו מן הדוחק – שהיו ארבעה בתים ושנים מהם היו ריקים, בלי פרשיות! ולכן אין רש"י מסתפק בפירוש זה אלא מביא פירוש נוסף. וק"ל.

(חלק ט – ואתחנן ב)